

EL CENTRISME I LA IV INTERNACIONAL¹

Lev Trotski

22 de febrer de 1934

versió catalana feta per Alejo Martínez – alejomp@lycos.es - des de: “El centrismo y la Cuarta Internacional”, en, Escritos, Tomo V, volumen 2, Editorial Pluma, Bogotá, 1976, pp. 352-360

1.- Els esdeveniments d'Àustria que han succeït als d'Alemanya han acabat de posar-li la làpida al reformisme “clàssic”. D'ara en avant només els dirigents més ximpls del sindicalisme britànic i nord-americà i el seu seguidor francès Jouhaux, el president de la Segona Internacional Vandervelde i d'altres dinosaures polítics semblants gosaran parlar obertament del desenvolupament pacífic, de les reformes democràtiques, etcètera. Ara la gran majoria dels reformistes canvia conscientment de color. El reformisme s'adapta als innumerables matisos del centrisme que predominen en el moviment obrer de tots els països. Es crea així una situació totalment nova, en cert sentit sense precedents, per al treball del marxisme revolucionari (bolxevisme). La nova internacional podrà avançar fonamentalment a costa de les tendències i organitzacions ara predominants. Al mateix temps, la internacional revolucionària no es pot formar d'una altra manera que no siga a través de la lluita constant contra el centrisme. Sota aquestes condicions, la intransigència ideològica i una política flexible de front únic són els dos instruments per a assolir el mateix objectiu.

2.- Abans que res, cal comprendre els trets més característics del centrisme modern. No és fàcil; primer, perquè a causa de la seua ambigüitat orgànica el centrisme s'adequa amb dificultat a una definició positiva; es caracteritza més per allò que li falta que no pel que té. Segon, mai el centrisme jugà en tal mesura amb tots els colors de l'arc iris, perquè la classe obrera mai s'ha trobat en un estat d'efervescència com en el moment actual. Per la mateixa essència del terme, efervescència política significa realinear-se, oscil·lar entre dos pols (el marxisme i el reformisme), és a dir travessar les distintes etapes del centrisme.

3.- Per difícil que siga donar una definició general del centrisme, que necessàriament serà sempre de caràcter “conjuntural”, podem i hem d'assenyalar les característiques i peculiaritats més destacades dels grups centristes que han nascut del naufragi de la Segona i la Tercera Internacional.

a) En el terreny de la teoria, el centrisme és amorf i eclèctic; en la mesura en què pot eludeix les obligacions teòriques i tendeix (de paraula) a privilegiar la “pràctica revolucionària” sobre la teoria, sense comprendre que només la teoria marxista pot conferir-li una orientació revolucionària a la pràctica.

- b) En el pla de la ideologia, el centrisme arrossega una existència parasitària. Utilitza contra els marxistes revolucionaris els vells arguments menxevics (Martov, Axelrod, Plekhanov), generalment sense ni tan sols sospitar-ho. D'altra banda, agafa prestats dels marxistes, fonamentalment dels bolxevics leninistes, els seus arguments principals contra la dreta però, en suavitzar els aspectes més aguts de la crítica i evitar treure'n conclusions pràctiques, li lleva tota significació a les seues posicions.
- c) El centrisme està força disposat a proclamar la seua hostilitat envers el reformisme, però mai menciona el centrisme. A més a més, considera que la pròpia definició de centrisme és "poc clara", "arbitrària", etcètera; en altres paraules, al centrisme no li agrada que l'anomenen pel seu nom.
- d) El centrista, sempre insegur de la seua posició i els seus mètodes, odia el principi revolucionari que planteja dir les coses tal com són. Tendeix a substituir la política principista per les maniobres personals i la diplomàcia menuda entre les organitzacions.
- e) El centrista sempre depèn espiritualment dels grups de dreta i te inclinació a sotmetre's als més moderats, a callar els seus errors oportunistes i ocultar les seues accions davant dels treballadors.
- f) El centrista sovint dissimula les seues oscil·lacions parlant del perill del "sectarisme", que per a ell no consisteix en la passivitat propagandista abstracta a l'estil bordiguista sinó en l'interès actiu per la puresa dels principis, la claredat de les posicions, la coherència política i la perfecció organitzativa.
- g) La posició del centrista entre l'oportunista i el marxista és anàloga, en cert sentit, a la del petit burgès entre el capitalista i el proletari: s'humilia davant del primer i menysprea el segon.
- h) En el pla internacional el centrista es caracteritza, si no per la seua ceguesa, almenys sí per ser curt de vista. No comprèn que a l'època actual només es pot construir un partit revolucionari nacional com a part d'un partit internacional. En triar els seus aliats internacionals és menys curós encara que en el seu propi país.
- i) En la política de la Comintern el centrista veu només les desviacions "ultraesquerrans", l'aventurerisme i el putschisme, ignorant per complet els zigzags oportunistes de dreta (Kumintang, Comitè Anglo-Rus, política exterior pacifista, bloc antifeixista, etcètera).
- j) El centrista està prest a adherir-se a la política de front únic, però la buida de tot contingut revolucionari transformant-la d'un mètode tàctic en un principi suprem.
- k) El centrista es val del moralisme patètic per tal d'ocultar la seua nul·litat ideològica; no comprèn que la moral revolucionària es forja únicament basant-se en una doctrina i a una política revolucionàries.

Sota la pressió de les circumstàncies el centrista eclèctic pot arribar a acceptar les conclusions més extremes, només per a replegar-se en la pràctica. Acceptada la dictadura del proletariat, deixarà un ampli marge per a interpretar-la de manera oportunista; proclamada la necessitat la Quarta Internacional, treballarà per la construcció d'una Internacional Dos i Mitja, etcètera.

4. L'exemple més maligne de centrisme és, si es vol, el grup alemany Neu Beginnen. Després de repetir superficialment la crítica marxista al reformisme, arriba a la conclusió que totes les desgràcies del proletariat provenen de les seues divisions i la salvació està en protegir la unitat dels partits socialdemòcrates. Aquests senyors posen per damunt dels interessos històrics del proletariat la disciplina organitzativa de Wels i companyia i com Wels i companyia subordinen el partit a la disciplina de la burgesia, el grup Neu Beginnen, disfressant-se amb la crítica d'esquerra furtada als marxistes, constitueix en realitat una perjudicial agència de l'ordre burgès, si bé es tracta d'una agència de segona categoria.

L'anomenat Buró de Londres (ara d'Amsterdam) és un intent de creació d'un focus d'atracció internacional per a l'eclèctisme centrista que pretén unificar els grups oportunistes de dreta i d'esquerra, aquells que no es decideixen d'una vegada per sempre a favor d'una orientació i un programa. En aquest com en altres casos els centristes tracten de dirigir el moviment obliquament, seguint una línia en diagonal. Els elements que componen el bloc empenten en direccions oposades: el NAP s'orienta cautelosament vers la Segona Internacional, l'ILP parcialment vers la Tercera i en part vers la Quarta, el SAP i l'OSP (amb dubtes i vacil·lacions) cap a la Quarta. en explotar i mantenir l'ambigüitat ideològica de tots els seus participants i en tractar de competir en la creació de la nova internacional, el bloc del Buró de Londres exerceix un rol reaccionari. És absolutament inevitable el fracàs d'aquest agrupament.

6.- La definició de la política de la Comintern com a centrisme burocràtic manté tota la seua vigència. De fet, només el centrisme pot botar constantment de la traïció oportunista a l'aventurerisme ultraesquerrà, només la poderosa burocràcia soviètica podia assegurar durant deu anys una base estable per a la ruïnosa política dels zig-zags.

A diferència dels grups centristes que es formaren a partir de la socialdemocràcia, el centrisme burocràtic és producte de la degeneració del bolxevisme; conserva (de forma caricaturesca) alguns dels seus trets, dirigeix encara una quantitat considerable de treballadors revolucionaris i compta amb extraordinaris mitjans materials i tècnics. Però la seua influència política constitueix la més crassa, desorganitzadora i perjudicial varietat del centrisme. La derrota política de la Comintern, evident per a tothom, significa, necessàriament, la ulterior descomposició del centrisme burocràtic. En aquest terreny, el nostre objectiu consisteix en salvar als millors elements per a la revolució proletària. Junt amb la incansable crítica principista, el nostre

principal mitjà per tal d'influir sobre els treballadors que estan en la Comintern és la major penetració de les nostres idees i mètodes en les àmplies masses que, en la seua immensa majoria, estan fora d'ella.

7.- Precisament ara, quan el reformisme es veu obligat a renunciar a si mateix transformant-se en centrisme o diluint-s'hi, alguns grups centristes d'esquerra, per contra, es detenen en la seua evolució i fins i tot retrocedeixen. Els sembla que els reformistes ja han fet quasi tot, que l'única cosa que cal és no jugar amb exigències exorbitants, crítiques i fraseologies extremes; llavors, d'un colp, es podrà crear el partit "revolucionari" de masses.

En realitat, el reformisme, obligat pels esdeveniments a desacreditar-se a si mateix, sense programa clar, sense tàctica revolucionària, només pot adormir els treballadors avançats inculcant-los la idea que ja s'ha assolit la regeneració revolucionària del seu partit.

8.- Per a un marxista revolucionari, en aquest moment, la lluita contra el centrisme ha reemplaçat quasi totalment la lluita contra el reformisme. En la majoria dels casos resulta inútil la simple contraposició de la lluita legal amb la il·legal, dels mitjans pacífics amb la violència, de la democràcia amb la dictadura. Ara, l'aterrat reformista, desautoritzant-se a si mateix, està disposat a acceptar les fórmules més "revolucionàries" sempre que no l'obliguen a trencar amb la seua indefinició, la seua indecisió i la seua passivitat expectant. Per tant, la lluita contra els oportunistes ocults o emmascarats ha d'entaular-se totalment en el terreny de les conclusions pràctiques que es deriven de les condicions revolucionàries.

Abans d'acceptar la xerrameca centrista sobre la "dictadura del proletariat", hem d'exigir la defensa seriosa contra el feixisme, la ruptura total amb la burgesia, la construcció sistemàtica de les milícies obreres, el seu entrenament en un esperit militant, la creació de centres de defensa interpartidaris que siguin quarters antifeixistes, que eliminen dels seus rengles als parlamentaris, sindicalistes i altres traïdors, lacais de la burgesia i trepes. Precisament en aquest pla ha d'entaular-se la principal lluita contra el centrisme. Per a fer-ho amb èxit cal tenir les mans lliures, és a dir mantenir la més completa independència organitzativa i intransigència crítica envers les manifestacions més "esquerrans" del centrisme.

9.- Els bolxevics leninistes de tots els països han de comprendre clarament les peculiaritats d'aquesta nova etapa en la lluita per la IV Internacional. Els esdeveniments d'Àustria i França impulsen poderosament la realineació de les forces del proletariat en una direcció revolucionària. Però precisament aquest fenomen universal de substitució del reformisme obert pel centrisme exerceix una poderosa atracció sobre els grups centristes d'esquerra (SAP, OSP) que ahir mateix encara estaven disposats a unir-se amb els bolxevics leninistes. Aquest procés dialèctic pot produir la impressió superficial de què el sector marxista està novament "aïllat" de les masses. Flagrant error! Les oscil·lacions

del centrisme cap a la dreta i cap a l'esquerra formen part de la seua mateixa naturalesa. En el nostre camí ens creuarem encara amb desenes i centenes d'episodis com aquests. Seria la pitjor de les debilitats témer seguir avant només perquè ensopeguem amb obstacles o perquè no tots els nostres camarades de ruta ens acompanyaran fins al final.

Les condicions generals per a la formació de la IV Internacional basant-se en el genuí bolxevisme esdevenen cada vegada més favorables, independentment que les noves vacil·lacions oportunistes dels nostres aliats centristes demostren ser conjunturals o definitives (en realitat les haurà d'ambdós tipus). La persecució dels esquerrans comuns pels centristes d'"extrema esquerra", o la dels moderats pels esquerrans, o els dels dretans pels moderats, al igual que un home persegueix la seua pròpia ombra, no pot crear cap organització de masses estable; la miserable experiència del Partit Independent d'Alemanya (USP) serva tota la seua vigència. Sota la pressió dels esdeveniments i amb l'ajuda de la nostra crítica i de les nostres consignes, els obrers avançats superaran les vacil·lacions de la major part dels dirigents centristes d'esquerra i, si fóra necessari, superaran també aquests mateixos dirigents. En el camí vers una nova internacional, l'avantguarda proletària no trobarà altres respostes que no siguin les elaborades pels bolxevics leninistes basant-se en l'experiència internacional, durant deu anys de constant lluita teòrica i pràctica.

10.- L'any passat la nostra influència política augmentà en una quantitat de països. Amb les següents condicions podrem desenvolupar i ampliar aquests èxits en un lapse de temps relativament breu:

- a) No burlar el procés històric, no jugar a les amagades sinó dir les coses com són.
- b) Analitzar teòricament els canvis en la situació general, que en l'època actual, sovint, són molt bruscos.
- c) Avaluar amb cura l'estat d'ànim de les masses, sense prejudicis, sense il·lusions, sense autoenganys, i així, basant-se en una estimació correcta de la relació de forces dins del proletariat, evitar l'oportunisme i l'aventurerisme i impulsar les masses cap avant, no fer-les retrocedir.
- d) Tots els dies, hora rere hora, plantejar-nos quin ha de ser el nostre pròxim pas pràctic, preparar-lo infatigablement i, recolzant-nos en l'experiència, explicar als treballadors les diferències de principis entre el bolxevisme i tots els altres partits i corrents.
- e) No confondre els objectius tàctics del front únic amb l'objectiu històric fonamental, la creació de nous partits i d'una nova internacional.
- f) No menysprear ni l'aliat més feble en funció de l'activitat pràctica.
- g) Analitzar críticament fins i tot al més "esquerrà" dels aliats com un possible adversari.

h) Tractar amb la major atenció els grups que realment s'inclinen vers nosaltres; escoltar pacientment i amb tota cura les seues crítiques, dubtes i vacil·lacions; ajudar-los a avançar cap al marxisme; no espantar-se dels seus capritxos, amenaces i ultimàtums (els centristes són sempre capritxosos i susceptibles); no fer-los cap concessió de principi.

i) I, una vegada més, no tenir por de dir les coses tal com són.

¹«El centrisme i la Quarta Internacional». *The Militant*, 17 de marzo de 1934.